

Методичний коментар до уроку “Барви Самчиків”

Барвистий настрій

Українське вітання

От ми й повернулися в Україну. Удома добре, чи не так? Усе навколо рідне, знайоме, звичне, але чимало й незвичайного.

- Уявіть, що їдете потягом і вийшли на зупинці або мандруєте морем і прийшли в український порт. Як ви дізнаєтеся, що опинилися в Україні? На що передусім звернете увагу?

Запропонуйте дітям послухати музику гуцульського народного танцю “Аркан”.

- Опишіть музику. Яка вона?
- Чи впізнали ви українську мелодію?

Запропонуйте дітям привітатися так, як вітаються українці під цю чи іншу українську музику, дібрати такі рухи, щоб і без слів було зрозуміло, що це вітаються українці.

Самчиківський розпис

Пригадайте, які українські декоративні розписи ви знаєте. Чим особливий кожний з них? Пограйте у гру “Відгадай розпис за описом”: хтось описує декоративний розпис, решта називають його або ставлять додаткові запитання.

Пригадати особливості декоративних розписів дітям допоможе завдання на с. 14 із [робочого зошита-альбому “Мистецтво”](#) для 4 класу.

А сьогодні мандруємо у село Самчики, що на Хмельниччині. Саме тут виградали веселий, барвистий, соковитий декоративний розпис. Здається, там і сонце світить яскравіше, і світ казковий, ніж деінде. Життєдайна енергія творів самчиківського декору, напевне, передається й тим, хто милується ними та створює за їхніми мотивами власні.

Самчиківський розпис як мистецтво не поступається петриківському, він просто інший, але так склалося, що петриківський знають набагато більше — і в Україні, і у світі. Розпис народився наприкінці XIX — на початку XX століття, поширювався Україною, але після Другої світової війни занепав й був майже втрачений.

Тож у 60-х роках XX століття етнограф Олександр Пажимський почав відроджувати самчиківський розпис. Разом з ним до відродження розпису долучилися й художники із заснованої Олександром Пажимським народної студії “Факел”. І сьогодні самчиківський розпис сяє своїми яскравими кольорами й тішить людей. Митці — носії самчиківської традиції — розписують хати в селі, малюють картини, вчать майбутніх майстрів цій техніці та всіляко її популяризують.

У самчиківського розпису є дуже впізнавана особливість: кольори його елементів рівні, однотонні, без тіней і відтінків, неначе на дитячій розмальовці або в сучасному мультфільмі. Завдяки цьому малюнки такі яскраві та виразні.

В основі розпису — червоний, синій, зелений і жовтий кольори. Додаткові кольори — чорний, коричневий, рожевий, фіолетовий. Чорна барва використовується для підкреслення орнаменту та підсилення інших кольорів. Як тло майстри використовують білий колір — символ чистоти, краси, радості. Основний колір візерунка — червоний — це символ життя, енергії, свободи.

Основні елементи розпису — рослини: барвінок, сонях, мальва, колоски, мак, дзвоники, ягідки, бруньки, калина, гілочки. Але квіти не просто стилізовані, а ще й перетворені на казкові фантастичні рослини з особливим українським колоритом.

Знайомимося з художником

Щоб самчиківський розпис і надалі тішив людей, подільські художники всіляко популяризують його, прагнуть передати секрети майстерності дітям, щоб вони з часом стали майстрами розпису.

Один з таких майстрів — Віктор Раковський. Він очолює Самчиківську дитячу художню школу традиційного народного декоративно-ужиткового мистецтва. Віктор Раковський змалечку всотував мистецтво яскравого розпису, адже його тато разом із Олександром Пажимським досліджували самчиківський розпис, саме вони першими взяли за його відродження.

Семикласником Віктор вперше взяв до рук інструмент і спробував себе в різьбленні, потім почав випалювати, а вже згодом узявся за розпис. Майстерність, самобутній стиль, характер розпису прийшли не одразу, уміння відточувалися роками, весь час удосконалювалися.

Майстер вважає, що кожна робота має не просто зацікавити, а й донести сенс закладеної в неї символіки. Тому митці вивчали народну традицію не лише в художній, а й у змістовій площині, аби володіти всіма можливостями для того, щоб глядач якомога повніше зрозумів зміст того, що змальовують майстри.

Нині школа, де навчають народному розпису, — єдина на Волині. Окрім самчиківки, тут викладають писанкарство, техніку витинанки, розпис на склі та інші види українського традиційного декоративно-ужиткового мистецтва. Нині в школі навчається вже понад 60 учнів.

Цибуляни

Розгляньте з дітьми картину сучасного майстра самчиківського розпису Віктора Раковського. Вона увібрала народні традиції розпису й цікаві ідеї майстра. Погляньте-но, як підстрибує глечик з писанками, як хитаються-танцюють квіти-цибулинки.

- Що в центрі композиції? На що насамперед ми звертаємо увагу?
- Які елементи на картині ви можете виділити?
- Що саме змалював художник? Який настрій створив? Що допомогло йому це зробити?
- Що робить картину теплою і сонячною?
- Які кольори майстер обрав для композиції? Теплі чи холодні кольори переважають? Чому саме такі?
- Який у вас настрій, коли ви роздивляєтеся композицію?

Справді, композиція тепла, радісна, близька до нас. Так і хочеться зазирнути у глечик, торкнутися руками квітів, поговорити з ними, наспівати веселу мелодію чи продовжити запальний танок глечика.

- А уявіть, що композиція в синіх тонах. Чи буде у вас таке саме враження від неї?
- Роздивіться композицію уважно й поміркуйте, чи є на картині рух. Який саме — обережний, ледь непомітний чи швидкий, запальний, рвучкий?
- Що допомагає художнику створити ефект руху?
- Композиція картини симетрична чи асиметрична? Чи була б картина такою рухливою, якби композиція була іншою?
- Придивись уважно до кожного елемента композиції і знайди в ньому симетрію.

Подивіться, як майстерно художник скомпонував елементи картини. Подумки приборіть один, і картина зміниться.

- Доберіть влучні слова, які допоможуть вам описати композицію. Які слова підкреслять, що це саме український декоративний розпис?
- А які слова опишуть настрій композиції?
- Як гадаєте, який був настрій у художника, коли він малював цю композицію? Про що майстер думав? Що міг наспівувати?

Квіти танцюють

Послухайте з дітьми запальну українську народну пісню “Ой у полі криниченька”. Вона надихне вас на створення радісного малюнка.

Можете запропонувати дітям дібрати музику чи пісню до композиції Віктора Раковського. Обговоріть, чи може це бути твір музикантів з іншої країни, чи обов’язково мають звучати українські народні мотиви, чи може це бути композиція сучасних українських музикантів, якщо так, то яких саме.

Роздивіться інші картини майстрів самчиківського розпису.

- Що спільного в усіх трьох картинах? Як гадаєте, які рослини стилізували майстри?
- Чим ці візерунки особливі? Які елементи використовуються в них?
- Пригадайте, які візерунки ви вже бачили цього місяця. Чи є в них щось спільне із самчиківськими? Поясніть відповідь.

Тут доречно ще раз коротко пригадати основні особливості самчиківського розпису.

Буяють квіти на папері

Зазирніть на заняття Віктора Раковського і послухайте його [розповідь про самчиківський розпис](#).

Усміхніться і створіть власну картину в стилі самчиківського розпису. Спробуйте зробити її рухливою. Підготуйте гуашеві фарби, пензлик, пригадайте щось приємне, радісне і починайте працювати.

Діти можуть скористатися докладними інструкціями у підручнику, вигадати щось власне або домалювати контурний малюнок — виконати завдання на с. 15 із [робочого зошита-альбому “Мистецтво”](#) для 4 класу: діти вигадують, як симетричну композицію

зробити асиметричною, помічають зміни, порівнюють малюнок на початку та після домальовування.

Після завершення роботи запропонуйте дітям уважно роздивитися свій малюнок.

- Чи вдалося зробити його рухливим? Передати особливості самчиківського розпису?
- Що варто врахувати, коли створюватимете наступні композиції?

Цю роботу можна продовжити

Запропонуйте дітям розгорнути пошуковий проект “Розписи мого краю”, у якому вони спробують знайти майстрів декоративних розписів свого краю, більше дізнатися про їхню творчість або ж знайти в рідному краї об’єкти, пов’язані з певним українським декоративним розписом — мурали, пам’ятки, марки, картини майстрів тощо.